

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2024 YIL: 90 SAYI: 1046 ISSN: 1300-1450

ŞUBAT 2024

KARINCA

Yıl: 90 Sayı: 1046
Şubat 2024

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Yayın Tarihi
29 Şubat 2024

Grafik, Tasarım
GÖKSU MATBAACILIK
Gökhan KOÇ
Kazım Karabekir Cad. No: 39/98
İskitler - ANKARA
gokhankoc82@hotmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİFLERDE GENEL KURUL KARARLARININ İYİ NİYET ESASLARINA AYKIRILIK SEBEBİYLE İPTALI	5
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİF ORTAĞININ ÖLÜMÜNÜN ORTALIK STATÜSÜNE ETKİSİ	11
SELEN BİTKİN ÇEVRE YAKLAŞIMLARININ TÜKETİCİ TUTUMU AÇISINDAN ÖNEMİ	15
YETER DEMİR USLU 2023 YILI GIDA ENFLASYONU VE TARIMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	21
YAVUZ KOCA TARIM GERÇEK BİR BEKA KONUSUDUR	26
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU 2023 GENEL KURUL İLANI	34
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİM VAKFI 2023 GENEL KURUL İLANI	34

*Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.*

Değerli kooperatif gönüllüleri;

Türk kooperatifçilik Cemiyetinin aylık mecmuası şiarıyla çıkan “Kooperatif Postası Karınca” dergisi, Haziran 1934’de yayın hayatına atılmıştır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz 2024 yılının Haziran ayında dergimiz 90. yaşını kutlayacaktır.

Johannes Gutenberg, 1450 yılında ilk matbaayı icat etmiştir. Esasen matbaanın ilk hali daha önceki yıllarda küçük ölçekli olarak Doğuda biliniyor olsa bile bu yeni teknoloji metal harflerin tek tek dizilmesiyle yeni bir çağı başlatıyordu. Gutenberg’in 1455’de matbaada bastığı ilk kitap Latince İncil’dir.

Osmanlı devletinde ilk Türk matbaa, İbrahim müteferrika tarafından 1726 yılında kuruldu. Matbaada basılan ilk Türkçe kitap da Vankulu Mehmet Paşa’nın hazırladığı Vankulu Lugatıdır. Esasen Osmanlı devletindeki Gayrimüslimler matbaalarını daha önceki yıllarda kurarak kitap basmaya başlamışlardı.

Ülkedeki ilk matbaa, İspanya’dan göç eden Yahudiler tarafından 1493-1494 yıllarında getirilmişti. Onları, 1567 yılında Ermenilerin, 1627 yılında da Rumların matbaaları takip etmişti (**Lewis, 1993: 51-52**).

Dünyada çıkan ilk dergi, 1663 yılında Almanya’nın Hamburg şehrinde yayınlanmaya başlayan, edebiyat ve felsefe mecmuası olan **“Erbauliche Monats Unterredungen”**dir.

*“Onu 1665 senesinde Fransa’da yayın hayatına giren **“Journal Des Savants”** adlı bilimsel dergi takip etmiştir. Bu dergileri, yine aynı yıl İngiltere Londra’da yayın hayatına giren **“Philosophical Transaction”** ile 1668’de İtalya Roma’da çıkmaya başlayan **“Giornale De Letterati”** izlemiştir”* (Turan, 2005: 4).

Ülkemizde yayınlanan ilk dergi de 1849 yılında çıkan ve 1851’e kadar 28 sayı ile yayın hayatını sürdürmüş olan Vekayi-i Tıbbiye’dir.

Türkler matbaayı 250 yıldan daha fazla bir gecikmeyle kurmuş ve Türkçe eserler basmaya başlamışlardı. Aynı şekilde ilk Türkçe dergi de dünyayı yaklaşık 190 yıllık bir gecikmeyle izlemiştir.

Bu tarihten sonra ülkemizde devlet ve özel kişi ve kuruluşlar çeşitli alanlarda dergiler çıkardılar. Bu dergiler kendi dönemlerinde belirli bir etki yarattılar ve yayın dünyasında iz bırakarak tarihteki yerlerini aldılar.

Bu dergilerden günümüze kadar gelen ve en uzun süre yayınlanmış bulunanlardan bir kısmını şu şekilde görebiliriz:

1911 senesinde kurulan Türk Yurdu Cemiyetinin, daha sonra da 1912 yılında Türk Ocaklarına dönüşen kuruluşun yayın organı olarak yayınlanmaya başlayan Türk yurdu, ülkemizin en uzun ömürlü dergisidir.

1911 yılında ilk sayısı yayınlanan Türk milliyetçiliğinin bu öncü dergisi çeşitli dönemlerdeki kesintilerle birlikte yayın hayatını halen sürdürmektedir. Aylık olarak yayınlanan derginin Şubat 2024'deki 438. sayısı ile ilk çıktığı yıldan itibaren genel sayısı 799'dur.

Temmuz 1933 yılında yayın hayatına atılan ve önce 15 günlük, daha sonra da aylık olarak yayınlanmaya devam eden “**Varlık**” dergisi de halen yayın hayatını sürdürmektedir. Fikir, sanat ve edebiyat dergisi olan Varlık'ın Şubat 2024 itibarıyla 1397. sayısı raflardaki yerini almıştır.

Türk Dil Kurumunun çıkardığı Türk Dili dergisinin ilk sayısının çıktığı tarih Ekim 1951'dir. Şubat 2024 tarihinde bu derginin 866. sayısı yayınlanmıştır. Türk Dili dergisi de aylık olarak kesintisiz şekilde yayın hayatını devam ettirmektedir.

Yine ülkemizin en eski akademik dergilerinden olan Belleten de Ocak 1937'den beri varlığını sürdüren en önemli mecmualardandır. Türk Tarih Kurumunun çıkardığı bu önemli derginin Aralık 2023'de 78. cilt ve 310. sayısı çıkmıştır. Bu dergi, bazı yıllarda iki, bazı yıllarda üç ve bazı yıllarda da dört sayı şeklinde yayınlanmıştır.

Kooperatif Postası Karınca dergisinin Şubat 2024 tarihli sayısı 1046'dır. Dolayısıyla dergimiz, en uzun soluklu ve halen varlıklarının devam ettiren dergiler arasında Varlık'dan sonra en fazla nüshaya sahip olanıdır. Bunu 90 yıldır her ay düzenli ve istikrarlı şekilde çıkmasına borçludur.

Kooperatif Postası Karınca, dergisi dünya durdukça var olmaya, ülkemizin kooperatifçilik alanındaki faaliyetlerine destek vermeye ve öncülük etmeye devam edecektir.

Kaynaklar

Lewis, Bernard (1993).Modern Türkiye'nin Doğuşu, 5. Baskı, Çeviren: Metin Kıratlı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları

Turan, Ersin (2005). Türkiye'de Dergicilik ve Sorunları, T.C İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gazetecilik Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

KOOPERATİFLERDE GENEL KURUL KARARLARININ İYİ NİYET ESASLARINA AYKIRILIK SEBEBİYLE İPTALİ

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ (**KoopK**) uyarınca kooperatiflerin organları; genel kurul, denetim kurulu ve yönetim kuruludur. Bu organlardan birisi olan genel kurul, tüm ortakların temsilinin sağlandığı en yetkili organdır. Kanunda öngörülen istisnalar haricinde ortaklar, kooperatif işlerine dair haklarını genel kurulda kullanır.

Genel kurulda usulü dairesinde alınan kararlar, kooperatif organları ile toplantıya iştirak etmeyen ya da toplantıya iştirak edip olumsuz oy veren ortaklar da dâhil ortakların tamamı için bağlayıcıdır. Hal böyle olmakla birlikte, hukuk devleti olmanın bir gereği olarak, genel kurulca alınan her bir karar için yargı yolu açıktır.

O halde hukuka, mevzuata ve şekil şartlarına aykırı genel kurul kararlarının iptali için yargı makamlarına müracaat edilebilir. Kooperatif genel kurul kararlarının iptali konusu ise **KoopK**'nın 53. maddesinde tanzim edilmiştir. Bu kapsamda, kanun ve anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olan kooperatif genel kurul kararları hakkında iptal davası açılabilir. İyi niyet esaslarına aykırılık tatbikatta en yaygın görülen iptal sebeplerinden birisidir.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde genel kurul kararlarının iyi niyet esaslarına aykırılık sebebiyle iptali detaylı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. Genel Kurul Kararları Aleyhine İptal Davası Açılabilmesi

Kooperatif genel kurul kararlarının iptalini talep edebilecekler, **KoopK**'nın 53. maddesinde “kooperatif ortakları” ve “yönetim kurulu (üyeleri)” olarak düzenlenmiştir. Bunların dışında başka bir kimse genel kurul kararlarının iptali için dava açma yetkisini haiz değildir. Hemen belirtelim ki, söz konusu davanın ikamesi için kooperatifin ya da ortakların zarara uğraması zorunlu değildir.

***Gümrük ve Ticaret Uzmanı**

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Bu çerçevede;

Kooperatif ortakları bakımından iptal davası açma yetkisi, vazgeçilemez ve müktesep nitelikte bir haktır. Toplantıya iştirak edip de kararlara muhalefet ederek durumu tutanağa yazdıran ya da haksız olarak oy kullanmasına izin verilmeyen veya toplantıya davetin usulüne uygun olarak yapılmadığını, toplantı gündeminin gereği gibi tebliğ ya da ilan edilmediğini veya genel kurul kararlarına yetkisiz kişilerin katıldığını ileri süren kooperatif ortakları ilgili genel kurul kararları hakkında iptal davası açabilir.

Genel kurula iştirak eden ortakların bahse geçen davayı açabilmesi için dava konusu kararla ilgili olarak kullandığı oyun olumlu olmaması ve muhalefetini tutanağa geçirtmesi şarttır.

Ayrıca, genel kurul toplantısına iştirak etsin etmesin iptal davası ikame eden ortağın, ortaklık sıfatının davanın bitimine kadar devam etmesi, aksi durumda aktif husumet yokluğundan davanın reddedilmesi gerekmektedir.

Kooperatiflerde yönetim kurulu, herhangi bir kayda tabi olmaksızın genel kurulca alınan kararların iptalini kooperatif organı olarak isteyebilir.

Mezkûr davanın açılması, yönetim kurulu açısından hem yetki hem de görevidir. Bunun yanında, anılan davanın açılabilmesi, yönetim kurulu üyelerinin bir kısmının ya da hepsinin toplantıya iştirak edip etmemesine yahut karar hakkında olumsuz oy kullanmasına bağlı bulunmamaktadır.

Keza bahse konu hak, kanun koyucu tarafından yönetim kuruluna mutlak bir şekilde tevdi edilmiştir.²

Diğer taraftan, yönetim kurulu dışında her bir yönetim kurulu üyesi ile denetçiler de, şahsi sorumluluklarını gerektirdiği takdirde ilgili genel kurul kararları hakkında iptal davası açma yoluna gidebilir. Yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin dava açma gayesi, kooperatifin menfaatlerini korumanın ötesinde, kendi hukuki sorumluluklarının doğmasını engel olmaktır.

3. İptal Davasına Dair Esaslar

Kooperatiflerde genel kurul kararları aleyhine iptal davası, toplantıyı takip eden günden başlamak üzere bir ay içinde açılabilir. Bahsi geçen süre, hak düşürücü nitelikte bir süredir. Sürenin başlangıç tarihi ise genel kurulun icra edildiği günden sonra gelen gündür.

Dolayısıyla, hesaplamada, toplantının yapıldığı gün dikkate alınmaz. Süreye dair bu kural emredici olduğundan, anasözleşmede bu kurala aykırı bir hükme yer verilemez.

Bu durumda, bir aylık sürede dava açılmadığı takdirde bir önceki bölümde açıklanan kişilerin dava açma hakkı düşer ve kooperatifin onayı olsa dahi iptal davası ikame olunamaz. Süreye riayet edilip edilmediğini taraflar her zaman iddia edebileceği gibi iddia edilmese de mahkemece resen dikkate alınır.³

Bunun yanında, açıklanan bir aylık hak düşürücü sürenin bitiminden önce duruşma yapılamaz. Birden çok iptal davasının açılması halinde davaların birleştirilerek görülmesi gerekir (**KoopK md. 53**).

2) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s.540.*

3) Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.267-268.*

Genel kurul kararlarının iptali davalarında yetkili ve görevli mahkeme, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir (**KoopK md. 53/1, 99/1**).

Asliye ticaret mahkemesinin kurulu olmadığı yerlerdeyse iptal davasının yargılması, ticari davalara bakmakla görevlendirilen asliye hukuk mahkemesinde yapılır. Bunun yanında, iptal davasında davalı olarak kooperatif gösterilir ve davada kooperatifi yönetim kurulu temsil eder. İptal davasının açılması sonrasında mahkemece, kooperatifin istemi üzerine muhtemel zarar ve ziyanına karşı davacıların teminat göstermesi kararlaştırılabilir. Teminatın mahiyet ve miktarını ise mahkeme belirler (**KoopK md. 53/4**).

Öte yandan, haklarında iptal davası açılan genel kurul kararları, başlangıçta geçersiz olmaması hasebiyle iptal edildikleri tarihe kadar sıhhatli bir kararın tüm sonuçlarını doğurur.

Söz konusu kararların iptaline dair dava açılmış olsa bile ilgili kararlar tatbik olunmaya devam edilir ve bu kararlar doğrultusunda icra edilen işlemler hukuken geçerlidir.

Buna karşın, genel kurul kararlarının iptali için dava açılması halinde mahkemece, yönetim kurulu üyelerinin görüşünün de alınmasına müteakip bu kararların icrası (*yürütülmesi*) geri bırakılabilir. (**KoopK md. 98, TTK md. 449**).

Son olarak, genel kurul kararının mahkeme tarafından bozulması ortakların tamamı için hüküm ifade eder. Yönetim kurulu, iptal edilen kararı ivedilikle ticaret siciline tescil ettirir. Kesinleşmiş olan iptal kararı, bozucu nitelikte ve yenilik doğurucu bir karardır.

Bu bağlamda mahkemenin ilgili kararıyla birlikte, iç ilişkide alındığı tarihe kadar geriye gitmek suretiyle genel kurul kararının etkisi ortadan kalkar.

Dolayısıyla karar alınmadan önceki hale geri dönüşmüş olur ve kararın alındığı tarihten itibaren bu şekilde bir karar alınmamış kabul edilir.

4. Genel Kurul Kararlarının İyi Niyet Esaslarına Aykırılık Nedeniyle İptali

4.1. Genel Olarak

KoopK'nın 53. maddesi uyarınca genel kurul kararlarının iptaline ilişkin davalar yalnızca “**kanun hükümlerine**”⁴, “**anasözleşme hükümlerine**”⁵ ya da “**iyi niyet esaslarına**” aykırılık hallerinden en az birine dayanılarak açılabilir.

O halde, genel kurul kararlarının iptal edilme nedenlerinden birini de “**iyi niyet esaslarına (dürüstlük kuralına)**” aykırılık oluşturmaktadır.

Esas itibarıyla her hakkın kullanımının sınırını, genel kural niteliğinde bulunan iyi niyet esasları teşkil etmektedir. Kooperatif genel kurul kararları da anılan kurala tabidir.

Kooperatiflerde kararlar, kural olarak oylama sırasındaki mevcudun yarıdan fazlasının oyuyla alınır (**KoopK md. 51**).

4) Genel kurul kararlarının iptali şartları arasında yer alan “kanuna aykırılık”, sadece KoopK'daki hükümlere değil, meri olan ilgili tüm kanunlara aykırılığı içerir (Hasan Pulaşlı, age, s.378).

5) Anasözleşmeye aykırılık oluşturan ya da bu sözleşme hükümlerini etkisiz kılmaya matuf her türlü genel kurul kararı aleyhine iptal davası ikame olunabilir.

Bu durumda oy çoğunluğu sağlanmış olmakla birlikte, diğer ortakların menfaatlerinin, iyi niyet esaslarına aykırı olarak ihlal edilmesi ihtimal dâhilindedir.

Bu durum karşısında, çoğunluk oluşturan ortakların, diğer ortakların çıkarlarına zarar verecek şekilde karar almalarını ve bu ortakların menfaatlerini ihlal etmesini mani olmak gayesiyle, kooperatif genel kurul kararlarının iptal nedenleri arasında iyi niyet esaslarına aykırılığa da yer verilmiştir. Dolayısıyla, genel kuruldan iyi niyet esaslarına aykırı bir kararın çıkmasına mani olamayan ortakların baş vurabileceği en önemli yollardan birisi, ilgili genel kurul kararının iptalini istemektir.

İyi niyet (*dürüstlük*) kuralı, modern hukukta, klasik muhtevastan daha farklı bir hal kazanmıştır. Tekinalp, bu yeni muhtevanın; **“sakınarak karar alma, şeffaflık, çoğunluğun menfaatine öncelik tanımama ilkeleri yanında ortakların denetleme, bilgi alma, inceleme haklarını savsaklamama”** ilkelerini de ihtiva edecek şekilde genişlediğini belirtmektedir.⁶

Yeri gelmişken açıklayalım ki, bu kural, sermaye şirketleri bakımından 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) 445. maddesinde⁷ **“özellikle dürüstlük kuralına aykırılık”** şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Son olarak, Yargıtay'ın iyi niyet esaslarına aykırı bularak iptal ettiği bazı genel kurul kararlarına örnek olarak;

- Yönetim kurulu üyeleri hakkında kooperatifi zarara uğrattıkları gerekçesiyle açılan sorumluluk davasının ortadan kaldırılması,⁸
- Basiretsiz yönetime karşın yönetim kurulunun ibra edilmesi,
- Yönetim kurulu üyelerine verilmesi öngörülen huzur hakkının kooperatifin geliri, yapılacak işler ve yönetim kurulunun görevleriyle orantılı olmaması,⁹

verilebilir.

4.2. Türk Medeni Kanununda İyi Niyet (Dürüstlük) Kuralı

KoopK'nın 53. maddesinde yer alan iyi niyet esaslarına aykırılık, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun¹⁰ (TMK) 2. maddesinde öngörülen dürüstlük kuralıdır.

Nitekim zikredilen maddenin birinci fıkrası, **“Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.”** hükmünü havidir.

6) Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.340.

7) TTK'nın 445. maddesinde, “446 ncı maddede belirtilen kişiler, kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurul kararları aleyhine, karar tarihinden itibaren üç ay içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde iptal davası açabilirler.” denilmektedir.

8) Yargıtay 11. H.D. 'nin 12.07.2010 tarihli ve E.2010/2249, K.2010/8221 sayılı kararı.

9) Yargıtay 11. H.D. 'nin 14.09.2017 tarihli ve E.2016/5118, K.2017/4360 sayılı kararı.

10) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

O halde, iyi niyet/dürüstlük kuralına aykırılık, **TMK**'nın 2. maddesinde belirtilen genel kuralın, kooperatif genel kurul kararları kapsamında özel uygulamasıdır. Doktrinde, bahsi geçen kuralın, **KoopK** md. 53'te genel kurul kararları açısından bir iptal nedeni olarak öngörülmeseydi dahi genel hukuk prensibi olması hasebiyle bu kararlar hakkında yine de tatbik olunacağı belirtilmiştir.¹¹

4.3. Ortaklar Arasındaki Menfaatler Dengesinin Kurulmasında İyi Niyet Esaslarının Rolü

Genel kurulca alınan kararların sıhhatli olması için kanun ve anasözleşme hükümlerine uygun olması yalnız başına kâfi değildir; bunların yanında söz konusu kararların iyi niyet esaslarına da uygun olması icap etmektedir.

Çoğunluk oluşturan ortakların, kooperatifin menfaatleriyle diğer ortakların menfaatleri arasındaki dengeyi itinayla koruması gerekmektedir.

Bu sebeple, kooperatif menfaatleri için zorunlu ve haklı olmadığı halde, genel kurulun gücünü kötüye kullanarak aldığı, bazı ortakların çıkarlarını zedeleyen ve bu ortakların ziyaa uğramasına neden olan kararlar iyi niyet kuralına aykırılık oluşturur.

Bu yönüyle iyi niyet esaslarına aykırılık genel bir iptal sebebidir.¹² Sözü edilen nitelikleri haiz genel kurul kararlarının iptali yargı makamından talep edilebilir. Söz konusu dava, yenilik doğurucu nitelikte bir eda davasıdır.

Diğer bir deyişle, çoğunluk oluşturan ortaklarla diğer ortaklar arasında oluşabilecek her türlü çıkar uyuşmazlığının önceden öngörülüp, bu uyuşmazlıklara çözüm olacak hükümlerin kanun ya da anasözleşmeye dercedilmesi olanaklı değildir.

Mezkûr sebeple, kooperatifin kuruluş amaçları gerektirmemesine rağmen genel kurulda, çoğunluk oluşturan ortakların yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle görünüşte kanun ve anasözleşmeye uygun olan, lakin diğer ortakları yersiz ve haksız bir şekilde zarara uğratan ya da bunların meşru ve kanuni menfaatlerini ihlal eden kararların alınması mümkündür.¹³ İşte bu olumsuz durumun oluşmasına meydan vermemek için **KoopK**'nın 53. maddesinde iyi niyet esaslarına aykırı genel kurul kararlarının iptaline olanak tanınmıştır.

Hal böyle olmakla beraber, kanun ve anasözleşmeye uygun bulunan bir genel kurul kararının sırf iyi niyet esaslarına aykırılığı nedeniyle iptali istisnai bir yöntemdir. Dolayısıyla, bu şekildeki bir kararın iptali için ortada önemli nedenler bulunmalı ve tartışma konusu kararın iptal edilmemesi halinde diğer ortakların çıkarları önemli tehlikelere maruz kalmalıdır.¹⁴

Yeri gelmişken belirtelim ki, mahkemece bir kooperatif genel kurul kararının iyi niyet esaslarına aykırılık nedeniyle iptal edilebilmesi için davacıların ilgili kararın, bahse konu esasa aykırılık teşkil ettiğini iddia ve ispat etmesi gerekmektedir.

11) Oğuz İmregün, *Kara Ticareti Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005, s.166.*

12) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *age, s.535.*

13) Şükür Yıldız, *Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1989, s.135.*

14) Süleyman Ünal, *Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali, Gazi Üniversitesi, Ankara 1990, s.71.*

5. Sonuç

Kooperatiflerde bütün ortakları temsil eden en yetkili organ olan genel kurul, belli aralıklarla toplanarak kanun ve anasözleşmede belirtilen hususlara dair kararlar alır. Ancak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, hukuka aykırı olan kooperatif genel kurul kararlarının iptal edilebilmesine olanak tanımıştır.

Bu çerçevede, kanun ve anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olan genel kurul kararları hakkında toplantıyı izleyen günden itibaren bir ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde iptal davası açılabilir. Anılan davayı açma yetkisi ise kooperatif ortaklarına, yönetim kuruluna ve kararların yerine getirilmesi şahsi sorumluluğuna neden olacaksa yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin her birine tanınmıştır.

Kooperatif genel kurul toplantılarında alınan kararların iyi niyet esaslarına uygun olması icap etmektedir. Söz konusu esasa aykırılık teşkil eden genel kurul kararları iptal edilebilirlik yaptırımına tabidir.

Bu yaptırımın getirilmesinin ana sebebi, kooperatiflerde çoğunluk oluşturan ortakların, diğer ortakların çıkarlarına aykırı bir şekilde karar almalarını ve bunların menfaatlerini ihlal etmesini engel olmaktır. Zira ortakların menfaatleri arasındaki dengenin itina ve özenle korunması, evrensel hukuk normlarının ve kooperatifçilik ilkelerinin bir gereğidir.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı R.G.).

İmregün, Oğuz, Kara Ticareti Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005.

Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Şükrü Yıldız, Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1989.

Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Ünal, Süleyman, Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali, Gazi Üniversitesi, Ankara 1990.

Yargıtay 11. H.D.'nin 14.09.2017 tarihli ve E.2016/5118, K.2017/4360 sayılı kararı.

Yargıtay 11. H.D.'nin 12.07.2010 tarihli ve E.2010/2249, K.2010/8221 sayılı kararı.

KOOPERATİF ORTAĞININ ÖLÜMÜNÜN ORTALIK STATÜSÜNE ETKİSİ

Özdem
SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Latince kökenli bir kelime olan kooperatif, sosyal ve ekonomik amaçlar altında gönüllü olarak birleşmiş gerçek ve tüzel kişilerden oluşan kuruluşlardır. Kooperatifler, ortaklığa kabul gibi doğrudan; yahut miras, devir gibi dolaylı yollarla katılmış gerçek ve tüzel kişi ortaklardan oluşur. Ortakların ortaklık statüleri istifa, devir gibi muhtelif sebeplerle de sona erer.

Gerçek kişi ortaklar için ölüm hali de ortaklığın sona erme sebeplerinden biridir. Ancak, ana sözleşme hükümlerinin izin vermesi halinde ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte kalması sağlanabilir.

II - Ortaklığı Sona Erdiren Sebepler

II.1. İradi Sebepler

Kooperatif ortaklığı ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin kooperatife başvurmaları ile başlayan bir süreç olduğundan ortaklığın sona ermesi de ortağın ayrılma isteğini kooperatife bildirmesi ile gerçekleşir. **(KK Md.8/1, 10/1)**

Hatta serbest giriş çıkış hakkı kooperatifçiliğin temel ilkeleri arasında kabul edilmiştir.¹ Buna göre, hiçbir kimse bir kooperatife girmeye zorlanamayacağı gibi ortak olduğu bir kooperatiften çıkmamaya mecbur tutulamaz. **(KK Md.11/3)**

Devir de ortaklığı sona erdiren iradi işlemler arasında kabul edilebilir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre ortaklık devredilebilir ve yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul eder. **(KK Md.14/2)**

***Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı**

1) <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatifler-hakkinda-bilgiler/kooperatifcilik-ilkeleri>

Esasen devir işleminde bir taraf için ortaklık bitmekte iken devir alan için ortaklık başlamakta ve dolayısıyla ortaklık sadece el değiştirmektedir.

II.2. Zorunlu Sebepler

Kooperatif ortaklığının sona ermesi bazı hallerde zorunlu sebeplere dayanabilir. Buna göre, ortağın ortaklık şartlarını kaybetmesi ya da mali sorumluluklarını yerine getirmemesi nedeniyle kooperatiften ihraç edilmesi, ortağın ölümü veya ortaklık sıfatı bir görev veya hizmetin yerine getirilmesine bağlı ise bu görev veya hizmetin sona ermesi gibi hallerde ortaklık sona erebilir. **(KK Md.16/1, 14/1-2, 15/1)**

III - Ortağın Ölümünün Ortaklık Statüsüne Etkisi

III.1. Yasal Düzenlemeler

Türk Medeni Kanunu'na göre kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. **(TMK Md.28/1)**

Kooperatifler Kanunu'nda da esas itibariyle ortağın ölümü ile ortaklığın sona ereceği düzenlenmiş; ancak ölen ortağın mirasçılarının ana sözleşmede gösterilecek şartlarla kooperatifte ortak olarak kalmalarının sağlanabileceği hükme bağlanmıştır. **(KK Md.14/2)**

Dolayısıyla, ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte ortak olarak kalıp kalamayacakları o kooperatifin ana sözleşmesine göre belirlenecektir. Aynı noktadan hareketle, ana sözleşmesinde ölen ortağın ortaklığının sona ereceği yönünde hüküm mevcut olup mirasçılarının ortaklığı devam ettirebileceğine yönelik bir düzenleme olmayan kooperatiflerde ortağın ölmesi ile ortaklık sıfatı sona erecektir.

Konuyla ilgili olarak Ticaret Bakanlığı'nca yayımlanan örnek ana sözleşmelerin ait olduğu hemen hemen tüm kooperatif türlerinde ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde ana sözleşmede yazılı ortaklık şartlarını taşıyan bir temsilci tayin ederek kooperatife bildirmeleri halinde ortaklık hak ve yükümlülüklerinin kanuni mirasçıları lehine devam edeceği, mirasçıların temsilci tayin etmemeleri veya ortaklığa devam etmek istememeleri halinde, ölen ortağın alacak ve borçlarının tasfiye edileceği belirtilmekte; ancak esnaf sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatiflerinde ortağın ölümü ile ortaklık sıfatının sona ereceği ve ölen ortağın ortaklık payının, kooperatifle olan borç ve kefalet münasebetleri tasfiye edildikten sonra kanuni mirasçılarına iade olunacağı yer almaktadır.² Tarım satış kooperatifleri ana sözleşmesinde ise mirasçılara ortaklığın devamı ile ilgili olarak 1 yıllık süre tanınmakta ve ayrıca mirasçıların kendi aralarından seçtikleri temsilciyi noterde düzenlenen muvafakatname ile belgelemeleri gerektiği belirtilmektedir.³

III.2. Ölüm Halinde Ortaklığın Devamı

Anlaşılabileceği üzere ortağın ölümü halinde ortaklığın devam edebilmesi için öncelikli şart kooperatif

2) <https://ticaret.gov.tr>

3) <https://ticaret.gov.tr>

ana sözleşmesinin ortaklığın devamına imkan tanınmasıdır. Bununla birlikte diğer bir şart da mirası reddetmemiş mirasçıların ortaklığın devamı yönünde irade göstermeleridir. Her ne kadar kooperatif ana sözleşmelerinde ortağın ölümü sonrasında üç aylık süre içinde mirasçıların aralarından bir temsilci tayin etmek suretiyle kooperatife başvurmaları gerektiği belirtilmiş ise de, yargı makamlarınca verilen kararlarda üç aylık süre içinde kooperatifin tüm mirasçılarını uyarması ve iradelerini bildirmeleri yönünde davet etmesi gerektiğine hükmedilmiştir.⁴ Bu tür kararların gerekçesinde mirasçıların kooperatif ana sözleşmesinde yazılı hükümleri ve hatta ölen ortağın bir kooperatifteki ortaklığını dahi bilemeyebilecekleri belirtilmiştir.⁵

III.3. Ortaklığın Devamı Halinde Ortaklık Şartları Sorunu

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ölen ortağın ortaklığının mirasçıları tarafından devam ettirilebilmesi için kooperatif ana sözleşmesinde belirtilen şartlara yollama yapmış ve bu şartların sağlanması halinde ölen ortağın ortaklığının sürdürülebileceğini düzenlemiştir. **(KK Md.14/2)**

Bu kapsamda ortaklığın devamını öngören kooperatiflere ait ana sözleşmelerde ortaklığın intikal ettiği mirasçıların kooperatif ana sözleşmesinde yazılı ortaklık şartlarını taşıyan bir temsilci tayin ederek kooperatife bildirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, ölen ortağın ortaklığının sürdürülmesi için gerekli koşullardan bir diğeri de ortaklığı temsil edecek kişinin kooperatif ana sözleşmesinde yazılı şartları taşıması gerektiğidir.

Ölen ortağın mirasçıları arasında ortaklık şartlarını taşıyan kimsenin olmaması halinde bu ortaklığın devamı da söz konusu olmayacaktır. Bu bağlamda örneğin, ölen ortak bir taşıma kooperatifi ortağı ise, bu ortaklığın intikal ettiği mirasçılar arasından seçilecek temsilcinin de ortaklık şartlarını taşıması gerekmekte ve dolayısıyla bu kişi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, taşımacılık işi ile iştigal etmek, taşıma komisyonculuğu yapmamak, kooperatifin amacına uygun bir motorlu araca sahip olmak veya bu nitelikte bir aracı en az iki yıl süreyle kiralamak, aynı amaçlı başka bir yük taşıma kooperatifine ortak olmamak gibi şartları taşımak durumundadır.⁶ Yargıtay kararları da bu yönde olmakla birlikte ⁷ konuyla ilgili bir Yargıtay kararında ölen ortaktan kalan ortaklığı sürdürecektir mirasçının ana sözleşmede yazılı ortaklık şartını taşıması yönünde bir yasal düzenleme olmadığı yönünde hüküm tesis edilmiştir.⁸ Ancak bir kooperatifteki tüm ortakların ana sözleşmede yazılı şartları taşımasının ortakların hak ve vecibelerdeki eşitliğinin gereği olmasından dolayı bu karara katılmak mümkün değildir.

III.4. Ölen Ortaktan Miras Kalan Ortaklığın Temsili

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ölen ortaktan kalan ortaklığın ne şekilde temsil edileceğine dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Aynı Kanun'un 98. Maddesi yollamasıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na bakıldığında payın şirkete karşı bölünemeyeceği, bir payın birden fazla sahibi

4) Y.23.HD.2012/5383 E., 2012/7114 K., 03/12/2012 T.

5) Y.23.HD.2018/2350 E., 2021/72 K., 18/01/2021 T.

6) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/2-%20Karayolu%20Y%C3%BCK%20Ta%C5%9F%C4%B1ma%20Kooperatifi%20%C3%96rne%C5%9Fmesi.pdf>

7) Y.23.HD.,2018/686 E., 2020/4134 K., 09/12/2020 T.

8) Y.23.HD.2015/5788 E., 2015/5720 K., 09/02/2015 T.

bulunduğu takdirde bunların ancak kendi aralarından seçecekleri bir temsilci vasıtasıyla payı temsil edecekleri, böyle bir temsilci atamamaları halinde şirketçe söz konusu payın maliklerinden birine yapılacak tebligatın tümü hakkında geçerli olacağı belirtilmiştir. (TTK Md. 477/1)

Kooperatif örnek ana sözleşmelerinde de benzer hükümlere yer verilmiş ve ölen ortağın mirasçılarının miras yoluyla intikal eden ortaklık payını temsil etmek üzere kendi aralarından ortaklık şartlarını taşıyan bir kişiyi temsilci olarak atamaları gerektiği ifade edilmiştir.⁹

III.5. Tüzel Kişi Ortakların Durumu

Kooperatifler ticaret şirketleri, dernek, vakıf gibi tüzel kişiliklerin de ortak olabildiği yapılardır. (KK Md.1/1, 9/1)

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda tüzel kişilerin ortaklığı düzenlenmiş olmakla birlikte bu yapıların tüzel kişiliklerinin sona ermesi halinde ortaklığın ne şekilde sonlandırılacağı ile ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Ancak gerçek kişilerin aksine tüzel kişilerde tasfiye ile birlikte tüzel kişiliğe ait tüm alacak ve borçlar tahsil ve tediye edildiğinden ve tasfiyeden kalan bakiyenin başka bir kişi veya kuruma miras gibi intikali söz konusu olmadığından tüzel kişiliğın varlığının sona ermesi ve dolayısıyla sicilden silinmesiyle birlikte kooperatif ortaklığının da biteceği anlaşılmaktadır.

IV - Sonuç

Kooperatifler aynı amaç etrafından gönüllü olarak birleşmiş gerçek ve tüzel kişilerden oluşan yapılardır. Ortağın ölümü kooperatife ile ortak arasındaki ilişkiyi sona erdiren sebeplerden biridir. Ancak kooperatif ana sözleşmesine hüküm konulmak suretiyle ortağın mirası reddetmemiş mirasçılarının ortaklığa devam etmesi de sağlanabilir. Bununla birlikte ortağın ölümü sonrasında ortaklığın devam edebilmesi için ana sözleşmede hüküm bulunmasının yanı sıra yasal mirasçılarının ortaklığı sürdürme iradesinde olmaları ve ortaklığı sürdürecekt kişinin ana sözleşmede yazılı ortaklık şartlarını taşıması şarttır. Ana sözleşmesinde ölen ortağın ortaklığının sona ereceği ve mirasçılarının ortaklığı devam ettiremeyeceği yönünde hüküm bulunan kooperatiflerde ise ortağın ölmesi halinde ortaklık sıfatı sona ereceğinden bu ortağın alacak ile borçlarının tasfiye edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

1-T.C. Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/>)

2-www.ticaret.gov.tr

3-<https://karararama.yargitay.gov.tr>

9) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/2-%20Karayolu%20Y%C3%BCK%20Ta%C5%9F%C4%B1ma%20Kooperatifi%20C3%96rne%C5%9Fmesi.pdf>

ÇEVRE YAKLAŞIMLARININ TÜKETİCİ TUTUMU AÇISINDAN ÖNEMİ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9289-5432>

Selen BİTKİN*

Giriş

Sanayileşmeden ve iklimsel bozulmalardan kaynaklı değişimlerin boyutu doğada hızlı bir şekilde görülmektedir. Tahribatin gözler önüne seren sonuçları ciddi anlamda hayatımızı sınırlamaktadır. Dolayısıyla toplum olarak gelecekle ilgili endişeler artmaktadır. Bu da firmaları ve araştırmacıları çevresel duyarlılığın ön planda olduğu çalışmalar yapmaya zorlamıştır.

Küreselleşen bir çağın en önemli ayağını oluşturan tüketiciler ise çevreye karşı geliştirdiği tutum noktasında ayrılmaktadır ve nihayetinde bu ayrışma davranışlarına yansımaktadır. İnsan nüfusunun hızla ve kontrolsüz artışı üretim, tüketim ve özel mülkiyet anlayışındaki alışkanlıklardan doğarak bugün insanların yüzleştiği problemlerin çoğunun kaynağını oluşturmaktadır (**Ayvalı, 1989: 40**).

Eylemlere ve düşüncelere yön veren yalnızca insanın baş göstermesi, etik anlayışı varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada çevre yaklaşımlarının tüketici tutumundaki önemi açıklanmaya çalışılmaktadır.

Çevre ve İnsan İlişkisi

Değişen iklim koşulları, endüstri ve sanayinin gelişmesi ile beraber kirlenen hava, su ve toprak bugün çevre kavramını ortaya atmıştır. Özellikle sanayi devriminden sonra bilinçsiz tüketim ve bilinçsiz kullanım alışkanlıklarının artması sonucu çevre hızlı bir şekilde bozulmuştur.

Dünya kamuoyunda kabul edilen bu gerçek; kâr olgusuna dayanan kapitalist kalkınma modeli ve bu sistemle yarışa giren reel sosyalist deneyimin kalkınma paradigmaları birbirinden farklı birçok çevresel sorun yaratmıştır (**Torunoğlu vd., 2013: 7**).

İnsan ise bilinciyle doğayı yok eden ve zarar veren en büyük etken olarak belirtilmiştir. Bu soruna çözüm odaklı yaklaşan “**çevre etiği**” kavramı da uygulamalı bir alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (**Ağbuğa, 2016: 27**).

* İşletme Bilim Uzmanı, selen.bitkinn@gmail.com

Çevre bilinci konusunda çevre bilgisi, çevreye yönelik tutumlar ve çevreye yararlı davranışların bir arada sergilenmesi amaçlanmaktadır. Çevre bilincine sahip olan bir birey, çevreye yararlı davranışlar sergileyen, çevreye verilen zararlara karşı sessiz kalmayan ve insan merkezli bir anlayışla yani kendi çıkarları doğrultusunda bencilce bir tutum sergilemeyen kişidir (**Kılıç ve Girgin, 2019: 39**).

Dünya'nın varoluşu nasıl ki bir düzen içinde ve sistemli bir şekilde zamanla oluştuysa bu düzeni de yine sistemli bir şekilde yürüten doğa kanunu vardır. İnsan bu kanun hem yararlanıcısı hem de yürütücüsü konumundadır.

İnsanın doğaya yaklaşımı ekonomik temelli olup bir çıkar çerçevesinde yürütülmektedir. Bu çıkar derecesi ise insanın doğa ile ilişkisinde antroposentrizm ve ekosentrizm yaklaşımların oluşmasını sağlamıştır (**Kortenkamp ve Moore, 2001: 262**).

Dolayısıyla başta konunun daha anlaşılır olması için insan merkezci (**antroposentrik**) ve çevre merkezci (**ekosentrik**) yaklaşım konuları açıklanacaktır.

İnsan Merkezci (Antroposentrik) Yaklaşım

Antroposentrik terimi ilk kez 1860'larda Darwin'in evrim teorisi tartışmalarından doğmuş ve insanların evrenin merkezi fikrini temsil etmek için ortaya çıkmıştır (**Campbell, 1983'den alıntılan Kortenkamp ve Moore, 2001: 262**).

Tarihçesi uzun yıllara dayanan antroposentrik yaklaşım etiği Yunanca "**anthropos**" kelimesinden türemiş insanı merkeze alan, bitki, hayvan ve cansız nesnelere insan için olduğunu ve herhangi bir değeri olmadığını adeta insanın doğanın efendisi olma görüşüne dayanmaktadır (**Şahin vd., 2017: 53**).

Antroposentrik yaklaşım insandaki bencillik duygusundan doğmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri kendini çevreye karşı daha üstün görmesidir. Bu durum aynı zamanda insanın çevre sorunlarına ve çevrenin sürdürülebilirliğine dair geliştirilen öneri ve fikirlere karşı kapalı olmasını da beraberinde getirmektedir (**Şahin vd., 2017: 63**).

Bu anlayışta doğayı korumak elbette gereklidir fakat insana ekonomik, çevre bilimi ile ilgili ve estetik faydası olacağından dolayı gereklidir. Yani doğaya müdahale etmenin insana faydası varsa, doğaya müdahale edilmelidir anlayışı egemen olmaktadır (**Ağbuğa, 2016: 41**).

İnsan merkezli yaklaşımında dikkat çeken bir diğer unsur, insana ve diğer canlılara bakış açısına dikkat edildiğinde, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin insana ve diğer canlılara mutlak anlamda fayda getirmedeği görülmediğidir (**Mahmutoğlu, 2009: 99**).

İnsanı merkez alan ve diğer çevre unsurlarının insan için o var olduğu fikrine dayanan insan merkezci etik anlayış, tam anlamıyla çevreciliği yansıtmadığı için eleştirilerin odağı olmuştur. Çünkü baktığımızda çevre sorunlarının artmasının altında yatan neden; insanoğlunun kendisini efendi, çevreyi de malı gibi görmesidir (**Kayaer, 2013: 65**).

Çevre Merkezci (Ekosentrik) Yaklaşım

Ekosentrik düşünce ise ilk kez 1913'te Amerikalı biyokimyacı Lawrence Henderson tarafından "**biyosantrik**" teriminden gelen evrenin yaşamın yaratıcısı olduğu fikrini temsil etmek için kullanmıştır (**Campbell, 1983**).

Bu terim, 1970' lerde ekologlar tarafından tüm yaşamın içsel değere sahip olduğu şeklinde belirtmişlerdir. Yani doğanın insana faydasının yanında doğanın içsel değeri ahlaki açıdan da önemli olduğunu ifade etmektedir (**Kortenkamp ve. Moore, 2001: 262**).

Antroposentrizm ile karşıt bir görüş barındıran ekosentrizm doğal çevrenin yok olmasını, canlı türlerinin soylarının tükenmesini, suların ve toprağın kirlenmesini, doğal dönüşümün dışında tamamen bir mahrumiyet söz konusu olması ve bunun ekonomik açıdan bir gelir sağlamayacağından kabul etmemektedir.

Mesela, bir dağın maden aramak için kazılması sadece görsel olarak manzara bozulduğu için yanlış bulunmamaktadır. O dağda yaşayan hayvanlar yuvasız kalacağı için, ağaçlar kesildiği için, toprakta yaşayan mikroorganizmalar yok olacağı için karşı çıkar (**Çini, 2019: 93**).

Dolayısıyla onlara göre gerçekleşecek bir olayın estetik açısından olumlu duygular uyandırıp uyandırmamasından ziyade o olayın canlı, cansız tüm doğaya bir fayda sağlamayacağı gibi zarar getiriyorsa karşı çıkmaktadır. Oysaki ekosistem üyelerinin eşit hakları olduğuna inanmaktadır. İnsanların kendi çıkarlarını bir kenara bırakıp doğayı korumak ve bu bağlamda eylemlerde bulunmalıdır çünkü evre, pek çok bitki ve hayvanın yaşam alanıdır.

Doğal kaynakların tüketicisi olan insan bu yaşam alanını sadece kendi çıkarlarına göre kullanma alışkanlığından vazgeçip ağaçlandırma alanlarını çoğaltması, yağmur sularını tutmak ve sulak arazileri canlandırması eylemlerini savunmuşlardır (**Şahin vd., 2017: 53**).

Görüldüğü üzere ekosentrik yaklaşımda da antroposentrik yaklaşımda da çevre bilinci ve çevreyi koruyuculuk hâkimdir ancak birisi yarar temeline diğeri de çevrenin korunmasına dayanır (**Erten, 2007: 69**).

Ekosentrik görüş antroposentrik görüşe kıyasla; ekosentrik görüşte değer verilen olgulara daha kapsamlı bir etik durumu temsil ettiği ifade edilmektedir (**Mahmutoğlu, 2009: 98**).

Antroposentrik ve Ekosentrik Tüketici Tutumları

Modern yapının güçlü yanını oluşturan tutum, bireylerin zamanla ve düzenli öğrenme süreci sonunda düşünce, duygu ve davranışları bir ilişki içerisinde oluşan ve kişiye özgü davranışların şekillenmesi olarak ifade edilmektedir (*Kılıç ve Girgin, 2019: 40*).

Çevre bilincini anlamlandırabilmek için öncelikle bahsetmemiz gereken bir kavram olan etik tüketici; tüketim davranışları sırasında etik yaklaşımları benimseyen, satın alma süreçlerini şekillendiren, etik ürünleri tüketme eğilimi gösteren bireylerdir. Bu kişileri, tüketimin içeriği ve niteliği konusunda hassas olan ve tüketimlerini sadeleştirmeye çalışan bireyler olarak da tanımlanmaktadır. Söz konusu arzu edilen toplum yapısına ulaşmak için öncelikle tüketim yapısında değişime gidilmesi, çevreyle ilgili pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve etik tüketici sayısının artırılması büyük bir önem arz etmektedir (*Erciş ve Türk, 2016: 3*).

Bugün baktığımızda çevresel sorunların baş göstermesi tüketimin bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çevre sorunlarına karşı katkılar sağlayacak bu konu (**çevreye zarar vermeyen**) yeşil ürün kavramıdır (*Çabuk vd., 2008: 85*).

Yeşil ürün; çevreyi kirletmeyen, doğal kaynakları daha az tüketen, hatta geri kazanılabilen veya korunabilen üründür. Bir ürünün yeşil olup olmadığına çevreye ve insan sağlığına zarar verip vermemesi açısından bakmak başta olmak üzere ürünün tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını tatmin etmesi, enerji ve doğal kaynakların sürekliliğini sağlaması ve koruması, açısından dikkate almak gerekmektedir (*Duru ve Şua, 2013: 128*).

Ekosentrik tüketici tutumları aşırı ve gereksiz yani lüks tüketime karşıdır. Yeşil tüketiciler, yeşil politika çevreye saygılı üretim ve tüketimin teşvik edilmesi hedefi vardır. Baktığımızda asıl amaç insanın kendisini sorgulayıp doğal olanı bulmasıdır (*Kayaer, 2013: 68*).

Böyle kişiler bitki ve hayvanlarla insanları aynı değerde görebilir. Ekosentrik düşünce merkezli bir birey, atıkların geri kazanılmasında veya geri dönüşümünde, su ve enerjinin verimli kullanılmasında çevrenin korunmasını ön planda tutar. Zorunluluk halleri dışında çevrenin korunmasını göz önünde tutarak özel taşıtını kullanma yerine toplu taşıma araçlarını tercih eder (*Erten, 2007: 69*).

Çevre merkezli anlayışında ki bir başka bakış açısı ve çevreye karşı duyarlılığın artırılması adına değerlerin öğretilmesi, küçük yaşlardan itibaren tüketici eğitimi müfredata girmesi, kamusal ve yaygın eğitim aracılığıyla tüm tüketicilere benimsetilmesi ve etik tutum ve davranışların şekillenmesi için bireylerin eğitimine gerek duyulmuştur (*Bener ve Babaoğlu, 2008: 8*).

Ve yapılan çalışmalardan da anlaşıldığı üzere antroposentrik ve ekosentrik tutumların oluşmasında büyük bir görev öğretmenlere düşmektedir (*Saka ve Sürmeli, 2013; Bozdemir ve Faiz, 2018; Gülay ve Öznacar, 2010*).

Böylece artan eğitim düzeyi ile sosyal sorunlara karşı artan duyarlılık ile ekolojik davranışlar uyumlu bir şekilde hareket edecektir (*Laroche vd., 2001: 505*).

Yapılan bazı araştırmalar da biz gösteriyor ki tüketicilerin demografik, psikolojik ve davranışsal profilleri incelendiğinde ekosentrik tüketicilerin çevre dostu ürünler için daha fazla ücret ödemeyi göze almaktadır (*Laroche vd. 2001: 511*), kadınların, evlilerin ve çocuk sahibi olanların ilave ücret ödemeye daha sıcak baktıklarını ortaya koymuştur.

Çevresel duyarlılığın üst düzeyde potansiyel turist kitlesinin ise çevre konusundaki hassasiyetinin diğer tüketicilere nazaran daha fazla olduğu yeşil otelde kalmak için ilave maliyetlere katlanabilmektedir (*Aymankuy vd., 2016 : 321*).

Sonuç

Günümüz dünyasında enerji, hayatımızın bağlı olduğu en temel bir insan ihtiyacıdır. Artmakta olan küresel nüfus sebebi ile gezegenimizin mevcut durumu ve iklim çok ciddi tehditler altındayken enerjiye olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Gerekli olan bu enerjiyi en doğru şekilde kullanmak çevre bilincini insani özelliklerle bütünleştirerek sürdürülebilmek bu çalışmada savunulan en önemli ve öncelikli konudur. Çünkü çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması tüketim açısından geleceğine yatırım yapılması anlamına gelmektedir

Enerji, su, toprak, hava, biyoçeşitlilik, gürültü, titreşim ve doğal kaynaklar çevresel ve insan uyumunda özellikle çevresel yönetim sistemine bir temel oluşturmaktadır.

Gerçekleştirilmesi planlanan tüm projelerde, özellikle de biyoçeşitlilik açısından zenginliğin yanı sıra yerel halk ile yakın temas kurulması fayda sağlayacaktır.

Üreticiler ve tüketiciler olarak tüm iş süreçlerinde sürdürülebilirlik ekseninde tasarlamak yaratılan faydanın çevresel etiği noktasında de sürekli olarak ölçmek ve kontrol altında tutulması gerekmektedir. Bunun için ek değerlendirmeler ve anketler önemli yol gösterici olacaktır Tüm süreçlerde en iyi teknolojiyi kullanmak en verimli enerji sistemlerini hayata geçirmek oldukça önem arz etmektedir.

Çevre bilincinde yeterli düzeye ulaşmak için özellikle doğal kaynak tüketimi konularında uygun ve yeterli eğitim ve seminer verilmelidir. Bir diğer konu ilgili **STK**'lar ve devlet otoriteleri ile biyoçeşitliliğin korunması için yakından çalışmalar yürütülmesi gereklidir.

Çevre dostu uygulamaların çevreci tüketiciler için bir tercih unsuru olduğu, çevre dostu uygulamalar geliştiren işletmelerinin bunu bir rekabet aracı olarak kullanarak pazardaki paylarını artırdığı görülmektedir.

Kaynakça

Ağbuğa, F., (2016), Çevre Sorunlarına Etik Bir Yaklaşım: Felsefi Bir Sorgulama, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Aymankuy, Y., Polat, E., Buzlukçu, C., Aymankuy, Ş., (2016), Çevresel Tutumların Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Potansiyel Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma, Akademik Bakış Dergisi, 58, 310-326.

Ayvalı A., (1989), Genel Olarak Metropolitan Yönetimler ve Yerel Yönetimlerini Çevre Konusuna Sosyo-Ekonomik Yaklaşımları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bener, Ö., Babaoğlu, M., (2008), Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 5(1), 1-10.

Bozdemir, H., Faiz, M., (2018), Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Ekosentrik, Antroposentrik ve Antipatik Tutumları, Sakarya University Journal of Education, 8(1), 61-75.

Çabuk, S., Nakıboğlu, A. G. B., Keleş, C., (2008), Tüketicilerin Yeşil Ürün Satın Alma Davranışlarının Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 85-102.

Çini, P., (2019), Antroposentrik Küresel Çevre Politikaları Ve Çevre Koruma Yaklaşımlarının Ekosentrik Görüş Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İzmir.

Duru, M. N., Şua. E., (2013), Yeşil Pazarlama ve Tüketicilerin Çevre Dostu Ürünleri Kullanma Eğilimleri, Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi, 9(2), 126-136.

<Erciş, A., Türk B., (2016), Etik Çerçevesinde Tüketim, Tüketici ve Çevre: Ekolojik Okuryazarlığın Moderatör Rolü, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (2), 1-24.

Erten, S., (2007), Ekosentrik, Antroposentrik Ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutum Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması. Eurasian Journal Of Educational Research, 28, 67-74.

Gülay, H., Öznacar, M. D., (2010), Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Çevre Eğitimi Etkinlikleri, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Kayaer, M., (2013), Çevre ve Etik Yaklaşımlar, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 1(2).

Kılıç, Ç., Girgin, S., (2019). 2-ÇDM (İki Faktörlü Çevresel Değerler Modeli) Tutum Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 6 (1), 38-56.

Kortenkamp, K. V., Moore, F. C., (2001), Ecocentrism and Anthropocentrism: Moral Reasoning About Ecological Commons Dilemmas, Journal of Environmental Psychology, 21, 261-272.

Laroche, M., Bergeron, J., & Barbaro-Forleo, G., (2001), Targeting Consumers Who Are Willing to Pay More for Environmentally Friendly Products, Journal of Consumer Marketing, 18(6), 503-520.

Mahmutoğlu, A., (2009), Kırsal Alanda Çevre Sorunlarına Etik Yaklaşım: Kırsal Çevre Etiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Saka, M., Surmeli, H., (2013), Developing a Scale for Environmental Ethics Approaches, A Study Of Validity and Reliability, Innovation and Challenges in Education, 14 (3A), 1443-1452.

Şahin, B., Kazoğlu, İ. H., Gerdan, E., (2017), Çevreye Yönelik Ekosentrik, Antroposentrik ve Antipatik Tutumlar: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, In International West Asia Congress Of Tourism (Iwact'17) The Book Of Full-Text (P. 50).

Torunoğlu E., Koparal S., Ün Tezcan Ü., Göncü S., (2013), Çevre Sorunları ve Politikaları, Açıkoğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

2023 YILI GIDA ENFLASYONU VE TARIMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Yeter DEMİR
USLU*

Giriş

Dijital dönüşümün temeli 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile başlamıştır. Endüstri 1.0 döneminde su ve buhar teknolojileri sanayinin gelişimini destekleyerek teknoloji ivme kazanmıştır. Endüstri 2.0 da ise elektronik cihazların seri üretimine geçilerek bilgi teknolojileri oluşmuştur.

Endüstri 3.0 ile bilgisayar ve otomasyon sistemleri her sektöre girmiştir. Endüstri 4.0 sadece sanayi sektörünü değil sağlık sektörü de dahil olmak üzere tüm sektörleri etkilemiştir. Sağlık sektörüne etkisi “**Sağlık 4.0**” kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde otonom sistemler, insansız işgücü gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.

Sağlık hizmetlerindeki yaşanan teknolojik gelişmeler ekonomik, sosyolojik ve insan sağlığı açısından büyük öneme sahiptir. Son yıllarda artan yaşlı nüfus, kronik hastalıklar ve salgınlara karşı yeni yöntemler ve araçlar geliştirilerek sağlık hizmetleri önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm ile ortaya çıkan yapay zeka uygulamalarını geleneksel uygulamalardan ayıran en temel fark veri toplama, veri işleme ve son kullanıcıya iyi bir çıktı verme yeteneğidir.

Özellikle makine öğrenimi ve derin öğrenme algoritmaları ile karmaşık verilerin analizinde ve hizmet sunum süreçlerinde kullanılmaktadır. Bu algoritmalar ile belirli kalıplar çerçevesinde kendi mantığını oluşturmaktadır. Yapay zeka uygulamaları sağlık sektöründe tanı tedavi süreçlerinden yönetim süreçlerine hatta sağlık politikalarının oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır.

Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zeka

McCarty tarafından ortaya atılan yapay zeka kavramı, “bilgisayar ve bilişim sistemlerinin insana özgü özellikleri yerine getirebilme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (McCarthy, 2007).

Günümüz teknolojilerinden ayıran en önemli özelliği insan zekasını taklit edebilme yeteneğidir.

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

Gün geçtikçe gelişen ve büyüyen, teknolojik değişimlerin öncüsü olan bir kavramdır. Yapay zeka uygulamaları karmaşık problemleri çözmek, tahminler oluşturmak ve doğru kararlar vermek gibi insan zekasıyla ilişkilendirilen görevleri yerine getirmektedir.

Yapay zeka uygulamaları bir takım teknikler, algoritmalar ve araçlar içermektedir (*Jarrahi, 2018*):

Tablo 1: Yapay Zeka Uygulama Alanlarında Kullanılan Araçlar

Yapay Zeka Uygulama Alanlarında Kullanılan Araçlar
<ul style="list-style-type: none">- Derin Öğrenme: İnsan müdahalesi olmadan algoritma ve büyük veri kümeleriyle çıktılar oluşturularak yanıt veren bir makine öğrenme tekniğidir. Cihazlara, girdileri sınıflandırma, filtreleme ve tahminlerde bulunmayı öğretmek temel hedeftir.
<ul style="list-style-type: none">- Yapay Sinir Ağları: İnsan beyninin işlevi birbirleri ile bağlı olan nöronlara dayanmaktadır. Her nöron birden fazla giriş alırken tek bir çıktı üretmektedir. Bağlantılarda bulunan çıktının önemini belirleyebilmek için ağırlık hesaplanmaktadır. Sinir ağı bilinen girdilerle çalışarak gerçek çıktıyı tahmin etmektedir. Bilinen çıktıyla karşılaştırarak hatayı belirler ve bu hata ağırlıkları ayarlamak için kullanılmaktadır. Bu doğrultu da doğru cevap üreten bağlantı güçlendirilerek yanlış olanlar zayıflatılmış olur. Bu sürece de öğrenme adı verilmektedir.
<ul style="list-style-type: none">- Doğal Dil İşleme : Cihazların insanlar tarafından kullanılan ortak dili anlama ve analiz etme sürecini temsil etmektedir.
<ul style="list-style-type: none">- Uzman Sistemler: Günlük faaliyetlerde bakım sağlayıcılara uzman bilgisi ve akıl yürütme tekniklerini kullanabilen sistemleri tanımlamaktadır.
<ul style="list-style-type: none">- Makine Öğrenme: Ortamdan öğrenilerek insan zekasını taklit etmek için tasarlanmaktadır. Veri sınıflandırmasına dayanan problem çözme temel özelliğidir.

İnsanın bilişsel özelliklerini taklit edebilen yapay zeka uygulamaları değişen koşullar ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda sağlık hizmetlerinde kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

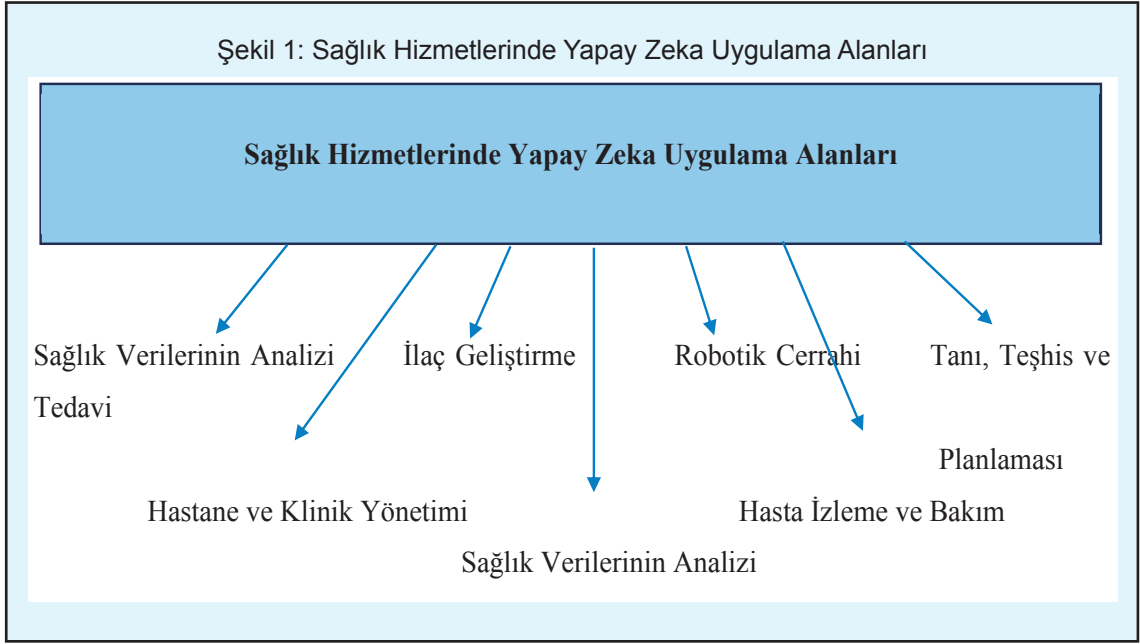
Sağlık hizmet sunum süreçlerinde hataların ve olumsuzlukların minimize edilmesinde, toplum sağlığının geliştirilmesinde ve verimli hizmet sunumunda yapay zeka uygulamalarının kullanılması etkin rol oynamaktadır.

Bu sebeple sağlık tesislerinin teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek yapay zeka uygulamaları ile entegre bir sistem oluşturmaları önem arz etmektedir.

Sağlık hizmetlerinde yapay zeka uygulama alanlarının kullanım potansiyeli yüksektir. Bu kullanım alanlarından bazıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Hastalıkların tanı ve teşhisinde patoloji, radyoloji alanlarında kullanılan bilgisayarlı tomografi, röntgen, laboratuvar testleri, manyetik rezonans görüntüleme tekniklerinde hekimlere ve sağlık çalışanlarına katkı sağlamaktadır.

Şekil 1: Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zeka Uygulama Alanları

Hasta verileri toplandığında doğru tedavi için verilerin doğru analiz edilmesi önem arz etmektedir. Hastaların kişisel sağlık verilerinin analiz edilmesi ile kişiye özel tedavi planı oluşturulmasında kullanılmaktadır. Ayrıca bireylerin sağlık verilerinin analizi ile hastalık belirtileri ve oluşabilecek komplikasyonların tahmini yapılabilir. Bu doğrultu da hastalar daha etkili bir şekilde takip edilebilir.

Yeni ilaç ve akılcı ilaç geliştirme süreçlerinde kullanılmaktadır. Sağlık verilerinin analizi sonucunda toplum sağlığının korunması, salgın hastalıkların önlenmesinde ve hastalık risklerinin belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Bu bilgiler ile sağlık politikalarının oluşturulmasında politika belirleyicilere yardımcı olmaktadır. Hizmet sunucular açısından kaynakların daha etkin kullanılması ve yönetsel süreçlerde daha hızlı kararlar alınmasında kullanılmaktadır.

Sağlık hizmetlerinde yapay zeka uygulamalarının her ne kadar avantajları olsa da insan odaklı karar verme süreçlerinde bazen riskleri de doğurmaktadır. Bu riskler, tamamen dijital araçlarla hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi insan işgücüne olan ihtiyacın azalmasına bunun sonucunda bireylerde iş kaygılarının oluşmasına sebep olmaktadır.

Yapay zeka kodlamalarında oluşabilecek hatalar ve fiziksel temasın azalmasıyla hasta memnuniyetinin düşmesine ve hizmet kalitesini olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır.

Teknolojiye olan bağımlılığın artması, kullanılan dijital teknolojilerinin maliyetlerinin yüksek olması, sağlık tesislerinin kaynaklarını etkin kullanamaması ve verimliliğin azalmasına neden olabilir. Yapay zeka uygulamalarında kullanılan veriler hassas ve kişisel bilgileri içerdiği için kötü amaçlarla kullanılabilir. Bu sebeple veri gizliliği, etik konular için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Dünyada ve Ülkemizde Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zeka

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapay zeka uygulamaları ile hastalara tanı koymanın geleneksel

yöntemlere göre maliyet olarak daha düşük olduğu Centerstone Araştırma Enstitüsü tarafından yapılan çalışma ile ortaya konmuştur (**Mesko, 2018**).

Teksas' da Metodist Araştırma Enstitüsü' nde meme kanseri riskini belirlemek için yapay zeka temelli bir uygulama geliştirilerek %99 oranında doğru ve hekime göre daha hızlı bir şekilde teşhis konulduğu ortaya konulmuştur (**Wired.UK,2016**).

Çin' de komada olan bir hastanın ne zaman uyanabileceği, geliştirilen yapay zeka uygulaması ile tespit edilmiştir (**South China Morning Post,2018**).

İrlanda' da Özel Mater Hastanesi yapay zeka uygulamaları ile radyoloji birimindeki sorunlara hastanenin dijital ikizini oluşturarak çözüm geliştirmiştir. Bekleme süreleri ve çekim süreleri kısaltılarak maliyet tasarrufu elde edilmiştir (**Siemens Healthineers, 2018**).

Ülkemizde son yıllarda yaşanan pandemi sürecinde bireylerin COVID-19 semptomlarına göre ön değerlendirme yapmaları ve sağlık tesisini ziyaret etmeleri gerektiğini destekleyen bir yapay zeka uygulaması geliştirilmiştir. Bu uygulama ile hastalığa ilişkin detaylı bilgilendirilmeleri ve kendilerini taşıdıkları riske göre değerlendirmeleri sağlanmıştır (**Birinci, 2020**).

Pandemi sürecindeki bir diğer uygulama Sağlık Bakanlığı tarafından hekimlere kolaylık sağlaması adına geliştirilen yapay zeka uygulaması ile **BT** görüntüleri sınıflandırılarak hastalık ile ilgili fikir oluşması amaçlanmıştır. Hastalığın belirtileri, tutulumların akciğerde hacimsel olarak kapladığı alan hesaplanarak ısı haritası oluşturulmuş böylece tanı koyma süreçleri kolaylaşmıştır.

Son yıllarda hayata geçirilen şehir hastanelerinde görüntü işleme ve doğal dil işleme teknolojilerinin kullanımı ile ilgili çalışmalar Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu doğrultuda hizmet kalitesini arttırmak için yardım masası kapsamında **IVR** (**Interactive Voice Response**) geliştirilerek sağlık çalışanlarına yapay zeka uygulaması ile destek verilmektedir.

Bir diğer uygulama ise mamografi görüntülerinde lezyon ve kalsifiye alanlarının tespit edilmesi için mamografi **CAD** uygulaması geliştirilmektedir. Mamografi görüntülerinde lezyon ve kalsifiye alanları uygulama tarafından işaretlenmesi beklenmektedir (**Dijitalbiz, 2023**).

Sonuç

Sağlık hizmetlerinde yaşanan maliyet artışları, yanlış teşhis ve tedaviler, kronik hastalıkların artması, değişen hasta talepleri ve artan yaşlı nüfus sağlık hizmetlerinde yapay zeka uygulamalarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Nitekim sağlık hizmetlerinde kullanılan yapay zeka uygulamaları verimliliği arttırmaya yönelik olup sadece hastalara değil aynı zamanda hizmet sunuculara da katkı sağlamaktadır.

Bu nedenle yapay zeka uygulamalarına yönelik teknolojik gelişmeler yakından takip edilerek erişilebilir ve kaliteli hizmet için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Ancak sağlık hizmetlerinde önemli bir potansiyele sahip olan yapay zeka uygulamalarında etik ve mahremiyet hususlarına yönelik denetim mekanizmaları oluşturulması göz ardı edilmemelidir.

Kaynaklar

McCarthy J. (2007). What is Artificial Intelligence? (Internet; cited 2020 May 5). Available from: <http://www.formal.stanford.edu/jmc/whatisai/>.

Jarrahi, M.H. (2018). Artificial Intelligence and the Future of Work: Human-ai Symbiosis in Organizational Decision Making. *Business Horizons*, 61(4), 577-586.

Mesko B. (2018). *Tıbbın Geleceğine Yolculuk*. İstanbul: Optimist Yayın Grubu, 174-183.

Wired.UK. This AI Software Can Tell If You're at Risk From Cancer Before Symptoms Appear. (2016). (Cited:10 May 2023). Available from: <https://www.wired.co.uk/article/cancer-risk-ai-mammograms>. 21. Scmp.com.

Doctors Said the Coma Patients Would Never Wake AI said They Would- and They Did, South China Morning Post. (2018). (Cited:17May2023). Available from: <https://www.scmp.com/news/china/science/article/2163298/doctors-saidcoma-patients-would-never-wake-ai-said-they-would>.

Siemens Healthineers. (2018). (Cited:17May2023). Available from: <https://www.siemens-healthineers.com/perspectives/mso-digital-twin-mater.html>.

Birinci Ş. (2020). COVID-19 Salgınının Dijital Yönetimi. *SD (Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü) Dergisi*, 56:54-57.

Dijitalbiz.com (2023). Gelecekte Sağlığı Dijital Araçlardan Bağımsız Düşünemeyiz. (Cited: 10 September 2023). Available from: <https://www.dijitalbiz.com/saglik-bakan-yardimcisi-dr-suayip-birinci-gelecekte-sagligi-dijital-araclardan-bagimsizdusunemeyiz/>.

TARIM GERÇEK BİR BEKA KONUSUDUR

Yavuz KOCA*

Giriş

İnsanlık ancak savaşlarda, salgın hastalıklarda ve krizlerde gıdanın, dolayısıyla tarımın önemini kavrayabiliyor. Lakin sorunlu süreç atlatıldığında tekrar eski düzenine dönüyor. Burada mantıksal düşünüldüğünde bir gariplik var ama hayatın gerçeği maalesef hiçbir zaman değişmiyor.

Malum dünyada ilk “**Korona Salgını**” Kasım 2020’de duyuldu ve Mart 2021’den itibaren küresel ölçekte bir dizi tedbirlerin uygulanmasına başlandı. İnsanlık tarihinde ilk kez bütün dünyada uygulanan bir kapanma söz konusuydu.

Bir musibet bin nasihatten evladır sözünü tasdik için “**Korona**” ile birlikte tarımın önemi bütün dünyada beklenenin çok ötesinde anlaşıldı. Lakin sonrasında unutuldu gibi...

Ülken İçin Üret

2022 yılının Kasım’ında bir panele katılmıştım. Konu başlığı, “**Ülken İçin Üret**” idi. Evet ülkemiz için daha çok üretmeliyiz, aksi halde yine ülkemiz için ithal etmek zorunda kalırız. Buradan ithalata karşı olduğumuz hatta külliyen haramdır dediğimiz sanılmasın.

Tabi ki her şeyi kendimiz üretecek değiliz, ithalat mutlaka olacak ama özellikle etrafı savaşla çevrili bir coğrafyada, özellikle gıdada, ürettiğinin yarısından fazlasını ithal etmek doğru değil. İsterse ithalatın önemli bir kısmı işlenerek ihracatta kullanılсын.

Madem ihraç edebilme şansımız var, madem bazı ürünlerde dünya lideriz o halde girdinin önemli bir kısmını neden kendimiz üretmeyelim?

Pilot ürün olarak buğdayı örneklersek; **1961 yılında kişi başı üretimimiz 251 kg iken 2000 yılında 332 kg’a çıkmış, 2020’li yıllarda ise 235 kg’a gerilemiştir.** Bu ciddi değişimin gerek

***(*) Ziraat Yüksek Mühendisi, İşletmeci, Tarım Politikaları Uzmanı.**

matematiksel gerekse mantıksal gerçekçi bir açıklaması olsa gerek. Ancak maalesef gerçekçi bir gerekçe yoktur.

Tarımsal Dış Ticaret

Malum tarım ürünleri (*bitkisel, hayvansal, işlenmiş tarımsal sanayi ürünleri ve yan ürünleri, vd.*) gümrük tarife istatistik pozisyonu (GTİP) numaraları 01 ile başlayıp 24 ile bitmektedir.

Bu çalışmada tarım iki ana kolu olan bitkisel üretim ile hayvansal üretimden sadece bitkisel ürünler ve onların sanayi yan ürünleri işlenecektir. Hayvancılıkla ilgili verilerin değerlendirilmesi, sorunları ve çözüm önerileri başka bir yazıda ele alınacaktır.

GTİP 01-05 aralığını kapsayan; Canlı hayvanlar (01), etler ve yenilen sakatat... (02), balıklar ve suda yaşayan diğer hayvanlar... (03), süt ürünleri, yumurtalar, bal... (04) ve diğer hayvansal menşeli ürünler... (05)'e ilişkin dış ticaret rakamları Tablo-2'de ön bilgi olması amacıyla verilmiştir.

Tarımsal sanayi ürünlerinden, un ihracatında dünya birincisi, diğer bazı gıda ürünlerinin ihracatında ise üst sıralardayız.

Hükümetlerin özellikle dahilde işleme rejimiyle (DİR) sağladığı ithalat kolaylıkları ve Türkiye özel sektörünün fabrika yapan fabrikalar hususunda kaydettiği teknolojik aşamalar pazarda kalıcılık açısından ülkemize faydalar sağlamıştır.

Bunlar için sevindirici yanı **ancak bir de bilhassa hammadde temininde yerli üretim payının artırılmasının şart olduğunu gösteren rakamlar var.**

Küresel ölçekte buğday üretiminde lokomotif olan Rusya'nın Türkiye'den ithal ettiği makinalarla geliştirdiği un sanayisiyle bizim pazarlarımıza göz diktiği husus dikkatle takip edilmelidir. 2023 yılında tahıllar ve yem sektörünün temel hammaddelerinin ithalat rakamlarına (Tablo-1) baktığımızda durum daha iyi anlaşılabilir.

TABLO-1: 2023 Yılında İthal Edilen Temel Bitkisel & Sanayi Yan Ürünleri

Ürün Grubu	Miktar (Bin Ton)	Tutar (Bin Dolar)
Buğday (Ekmeklik, Makarnalık, Yemlik)	11.690	3.523.765
Arpa	1.446	426.876
Mısır	1.887	519.194
Soya Fasulyesi	2.955	1.679
Melas	355	54.614
Balık unu	153	255.091
Kepekler (Buğday, Mısır, Pirinç, Baklagiller)	1.490	329.892
DDGS (kurutulmuş damıtma tane ve çözümler)	845	283.079
Küspeler (Ayçiçeği, Soya, Kanola, Palm, Shea)	1.692	667.806
Toplam	22.513	6.061.996

Kaynak:tuik.gov.tr

Buğday ithalatında 2023 yılı gerçekleşmesi, 11.7 milyon ton ve 3.5 milyar dolar ile bütün zamanların rekorudur.

Un ihracatında dünya lideri olsak da ürettiğimiz buğdayın yarısı kadar ithalat yapmamız sürdürülebilir olamaz. Aynı durum net ithalatçı olduğumuz yem sektörü için de geçerlidir.

Soya fasulyesinde gümrük vergisi sıfırken soya küspesinde %5 gümrük vergisi uygulanması soya fasulyesi ithalatına avantaj sağlamıştır.

Bu suretle %90'nın üzerinde açığımız olan soya fasulyesi ve ürünlerinde, hazır ürün (*küspe*) yerine hammaddesinin (*soya fasulyesi*) ithalatının teşvikiyle ülkemizdeki yağ fabrikaları üretim yapmış, kendi işçimiz çalışmış, kısaca katma değer elde edilmiştir.

Ancak diğer girdiler için aynı şeyi ifade etmek mümkün değildir.

2023 yılında tarım ürünleri dış ticaretinin (Tablo-2) parasal karşılığını incelediğimizde yaklaşık 6.9 milyar dolar fazla verdiğimiz görülmektedir.

Hakeza 2023 yılı verileri bir önceki yılla (2022) kıyaslandığında ihracatın 1.362 milyon dolar, ithalatın ise 1.160 milyon dolar arttığı anlaşılmaktadır. Yani ihracatımızdaki artış, ithalatımızdaki artıştan net 202 milyon dolar daha fazladır.

Tarım sektörü ihracatında ilk üç sıra (Tablo-2); GTİP 08 (*yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler*), GTİP 20 (*sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar*) ve GTİP 19 (*hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri*)'dan oluşmaktadır.

Söz konusu 3 kalem ihracatın toplamı 10.333 milyon dolar olup, 24 kalemin %38'ini oluşturmaktadır.

Aynı perspektiften ithalata bakacak olursak. **İthalatta ilk üç sıra** (Tablo-2); GTİP 10 (*hububat*), GTİP 12 (*yağlı tohum ve meyveler...*) ve GTİP 15 (*hayvansal, bitkisel veya mikrobiyal katı ve sıvı yağlar...*)'den oluşmaktadır.

Yine bahse konu 3 kalem ithalatın toplamı 10.450 milyon dolar olup, 24 kalem ithalatın %51'ine tekabül etmektedir. İşin bu boyutuna özellikle ve öncelikle eğilinmesi gerekmektedir.

Ki ihracat ve ithalatta ilk 3'ü kendi aralarında kıyasladığımızda parasal değerlerin hemen eşit olduğu (*ithalat sadece 117 milyon dolar fazla*) görülmektedir.

Oysa tarımsal dış ticaret avantajlı olmakla birlikte eksiye düşmememiz gerekmektedir.

Dış ticarete bütün ürünler önemlidir ancak teferruatta boğulmama adına ilk 3 ve ilk 5 dikkate alınırsa meselenin önemli bir kısmı çözülmüş olacaktır.

TABLO- 2: 2023 Yılı Tarım Sektörü Dış Ticareti

GTİP	Ürün Grubu	İhracat Dolar	İthalat Dolar
01	Canlı hayvanlar	64.752.378	1.195.976.533
02	Etler ve yenilen sakatat	707.749.388	215.454.481
03	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	1.613.014.418	263.167.284
04	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	710.913.277	133.955.935
05	Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	98.110.657	68.555.599
06	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	134.522.298	67.289.827
07	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.952.858.578	744.435.984
08	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	4.824.099.218	631.191.059
09	Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	226.510.504	527.716.677
10	Hububat	1.338.476.569	4.928.308.305
11	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, buğday gluteni	1.851.277.858	259.106.103
12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	489.406.869	2.896.126.878
13	Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	13.888.309	75.969.816
14	Örölmeye elverişli bitkisel maddeler, tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bitkisel ürünler	33.413.757	14.171.619
15	Hayvansal, bitkisel veya mikrobiyal katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar	2.333.968.693	2.625.151.883
16	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	258.408.008	17.909.050
17	Şeker ve şeker mamulleri	1.136.586.833	366.015.088
18	Kakao ve kakao müstahzarları	988.349.509	781.089.729
19	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	2.642.829.725	278.883.517
20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	2.865.382.837	68.868.585
21	Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	1.073.585.300	801.197.453
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	460.317.729	675.318.056
23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	539.483.439	2.158.033.469
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	931.974.616	642.576.296
	2023 Yılı Toplam	27.289.980.767	20.436.469.226
	2022 Yılı Toplam	25.927.967.837	19.276.088.063
	2023-2022	1.362.012.930	1.160.381.163

Kaynak:tuik.gov.tr

Tarımsal Dış Ticaretin Genel İçindeki Payı

Türkiye çok uzun yıllardır dış ticaret açığı vermektedir. Son yıllarda 100 milyar doları aşan açık genel ekonomimizi, yatırım bütçemizi, enflasyon oranımızı, istihdam durumumuzu ve daha birçok konuyu derinden etkilemektedir.

Tarım ürünleri dış ticaretimizdeki fazlalık bir nebze olsun genel açığımızın daha da artmasını engellemektedir.

Tablo-3'teki verilere baktığımızda 2023 yılında 01-24 GTİP nolu ürün ihracatımızın toplam ihracat içindeki payı 2022 yılında %10.1 iken bu oran 2023 yılında %10.6 olmuştur. Aynı açıdan ithalatımızı kıyasladığımızda ise, 01-24 GTİP nolu ürünlerin toplam içindeki payı 2022 yılında %5.3 iken, 2023 yılında %5.6 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO-3: GTİP 1-24 Grubu Ürün Dış Ticaretin Toplam Dış Ticaret İle Mukayesesi

Yıllar İtibariyle Toplam Dış Ticaret	İhracat (Milyar Dolar)	İthalat (Milyar Dolar)	Fark (Milyar Dolar)
2023 Yılı Türkiye Genel Toplamı	255.8	361.8	(-) 106.0
2023 Yılı GTİP 01-24 Toplamı	27.3	20.4	(+) 6.9
2022 Yılı Türkiye Genel Toplamı	254.2	363.7	(-) 109.5
2022 Yılı GTİP 01-24 Toplamı	25.9	19.3	(+) 6.6

Kaynak:tuik.gov.tr

Dış ticaret verilerini detay olarak inceledikten sonra cevaplanması gereken sorular kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. **Günümüzde göçmenlerle birlikte 100 milyona yaklaşan nüfusumuz var.** Buna karşın pilot ürün olarak buğdayı ele alacak olursak, tıpkı ülkelerin “Orta Gelir Tuzağından” çıkamaması gibi Türkiye de buğday üretiminde 20 milyon tona ibresine takılmışsa, sorunu başka yerde aramaya gerek yoktur. Ve doğal olarak akla gelen sorulardan birisi de “**peki ne yapılmalıdır, sorun ne, çözüm ne?**” sorusudur.

10 Sorun, 10 Çözüm:

Sorun 1. Tarım arazileri alan olarak her geçen yıl azaldığına ve buna karşın nüfus her geçen yıl arttığına göre açık nasıl karşılanacaktır?

Çözüm 1. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfus artıyor ama ne dünyanın ne de Türkiye'nin arazisi büyüyor. **Dahası, tarımsal arazi miktarı da her geçen yıl azalıyor.** Toprak çoğaltılabilir mi? Teorik olarak evet denilebilse de pratikte mümkün değildir.

Peki, toprak taşınabilir mi, burada da teorik olarak var olan ihtimal pratikte sürdürülebilir olamaz... İkincisi toprak, arazi olarak ithal de edilemeyeceğine göre.

Ekilmeyen atıl alanları işlemek gerekir ancak bu da yetmez. Aynı paralelde ve hatta ötesinde birim alandan elde edilen verimi artırmak için tohumculuğa daha fazla bütçe ayırmak, yatırım yapmak ve desteklemek şarttır. Uzun yıllar ortalamasına göre buğdayda dekara verim yaklaşık %40, mısırdaki dekara verim yaklaşık %120 artmışken yetersizlik söz konusu ise daha çok çalışmak zorundayız.

Sorun 2. Tarım sektöründe Türk vatandaşları yaş ortalamasının, çok yakın gelecekte 60 yaş geçecek olması, aradaki boşluğun geri kalmış ülkelerden ülkemize yasal ve/veya kaçak yollarla giriş yapan yabancılarca karşılanıyor olması.

Çözüm 2. Genç yaşta çiftçiliğe başlamanın teşviki, uzun vadeli ve kalıcı olarak sürdürülmesi için yeniden planlanması ve desteklenmesi şarttır.

Bu minvalde sayısı fazla olan Ziraat Fakültelerinden verimli olmayanların kapatılması, ara eleman açığını karşılamak üzere ciddi eğitim veren Ziraat ve Veteriner Meslek Liselerinin sayısının ve kalitesinin artırılması.

Bu minvalde, **Ziraat Meslek Liselerinden kapatılanlara ilişkin kararın yeniden ele alınması şarttır.**

Bilhare bu liselerden mezun olanlara sektörde asgari 10 yıl kalmaları şartıyla gerek arazi gerekse finansal destek verilmesi. Gerçek çiftçi aynı zamanda tecrübeye dayalı iyi bir meteorologdur.

Yani nerede, ne zaman, hangi süreyle, hangi açıdan yağmur, dolu yağacak bilir. Yine hangi tarlada iyi arpa, hangi tarlada kaliteli buğday, hangi merada iyi hayvan otlatılır sorularının cevabı da ondadır.

Sorun 3. Her kontrolsüz göç, şehirler için tehdittir. Tarım sektöründen her kontrolsüz göç, gıda sektörü için bir tehdittir.

Çözüm 3. Gıda bir Milli Güvenlik meselesidir, klasik ifadeyle gıda gerçek beka konularındandır. Şehirdeki her kişinin kamuya maliyeti, kırsaldakinin 3-10 katı olarak değişmektedir. Bu değişim ilçelerde ve küçük şehirlerde 3-5 kat aralığında iken, **metropollerde 5-10 kat arasında** değişmektedir.

O halde tarım sektörü hibeler yoluyla hakkaniyetli ve gerçekçi olarak yerinde daha çok desteklendiği takdirde genel bütçede doğacak rahatlama üretim artışına katkı sunacaktır.

Çiftçiyi köyünde, tarlasının yanı başında tutmanın kalıcı çareleri geliştirilmelidir ve mümkün mertebe atadan oğula geçebilecek bir kurumsal kimlik oluşturulmalıdır.

Sorun 4. Reyon fiyatı ile üretici fiyatı arasındaki farklar.

Çözüm 4. Bu sorun hamasetle değil bilinçli yaklaşımla kısmen çözülebilir. Monopol piyasalar hariç, en dengeli çözüm, serbest rekabetin oluşturulduğu ve sağlıklı olarak yaşatılabildiği pazarlardır. Bu da yasal düzenlemeler ve kontrollerle sağlanabilir.

Sorun 5. Su arzıyla gıda arzı arasında doğrusal bir ilişki var ise, küresel ısınma silahlı ve hidrolojik kuraklık tehdidi yanı başımızda ise BEKA konusu daha fazla öne çıkar.

Çözüm 5. Hidrolojik kuraklık gözden uzak tutuluyor. Bu yeni bir konu mu, değil. 1970'lerin sonlarında üniversite öğrenciliğimizde "**Hidrolik ve Hidroloji**" dersinde öğrendiklerimizin üzerinden geçen 40 yılı aşan sürede gerek dünyada gerekse Türkiye'de çok önemli değişiklikler ve gelişmeler oldu.

Bugün Türkiye su stresi yaşayan ülkelerden birisi ise ve sürekli stresin yokluk, ölüm getirebildiği varsayımıyla daha ciddi düşünme gereği vardır. İklim değişikliğine engel olunamıyorsa ki çok zordur, bu değişime uyum sağlamanın yollarını bulabilmeliyiz.

Sorun 6. Büyükşehir Yasasıyla birlikte köylerin mahalle olması tarımı etkilemiştir.

Çözüm 6. Büyük şehirlerin yasayla bütün şehir haline gelmesi sonrası **köylerin mahalle statüsüne geçmesiyle** birlikte birçok ahır, kümes ve hatta tarla-çayır-mera olumsuz yönde etkilenmiştir. Yasanın bu bağlamda revize edilmesi tam olmasa da kısmen bir rahatlama getirebilir.

Sorun 7. Çiftçilerin çocuklarının ardından şehre taşınması.

Çözüm 7. Taşınmalı eğitimle öğrencinin ardından ailenin de şehre göçü küçük aile işletmeciliğini etkilemiştir. İlk- orta öğrencisinin ailesi, tarım sektörü için en ideal yaş olan 30'lu, 40'lı yaşlarda olur ki yakın geçmişten itibaren tarım sektörünün en önemli sorunlarının başında ortalama 60'a yaklaşan yaşlı çiftçiler gelmektedir.

Öğrenci başına bir öğretmenin düşmesi halinde bile **köy okullarının açık olmasının** getireceği mali yükten fazlası üretimle mutlaka karşılanabilecektir.

Sorun 8. Gerçek tarım kooperatifçiliğinin kurulamaması ve sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılmaması.

Çözüm 8. Türkiye'de maalesef gerek yönetim gerekse üretim ve pazarlama perspektifinde kendi ayakları üzerinde durabilen kooperatifçilik kalıcı olarak kurulamamıştır.

Burada yasal yetersizlikler yanında ister hükümetlerin ekonomik olmayan siyasi müdahaleleri isterse yetkin olmayan art niyetli yönetimlerin oluşturduğu olumsuzlar yıkıcı olmuştur.

Dünyanın birçok yerinde sağlıklı kooperatifçilik örnekleri vardır.

Gerek bunlardan gerekse **Türk Milletinin tarihinde başarılı Ahilik sisteminden faydalanılarak güçlü bir denetim ayağı da olan bize özgü yeni bir sistem kurulabilir.**

Ayrıca kooperatiflerinde sözleşmeli üretimle birlikte değerlendirilmesi birçok sorunu kendiliğinden çözebilecektir.

Zira sözleşmeli tarımda ana faktör olan fiyat bağlayıcılığı yani fiyatlar artınca üreticinin başkasına meyletmesi, azalınca alıcının başka üreticilere yönelmesi sorunu çözüldüğü takdirde sözleşmeli üretimin önündeki en büyük engel ortadan kalkmış olacaktır.

Sorun 9. Tarım arazilerinde parçalanma.

Çözüm 9. Türkiye'de yaklaşık olarak **3 milyon işletme ve 33 milyon parsel** olduğunu düşündüğümüzde bu konunun önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Tarımda arazi parçalanması, ölçek ekonomisine uygun üretim alanına sahip olamama ciddi bir açmazdır. Zira bu suretle birim alanda giderleri artarken verimlilik, karlılık düşer ve nihai maliyet analizinde sürdürülebilirlik sağlanamaz. Bu sorunun çözüm yollarından birisi de "**Çok Ortaklı Tek İşletme**" kurulması olabilir. Öte yandan, tarım ürünleri desenin havza modeli kapsamında yeniden ele alınması gerekir.

Sorun 10. Su noksanı ülkemizde kuraklıkla mücadele için tedbirler tartışması. Su ve bitki deseni ikilemi.

Çözüm 10. Türkiye'nin yaklaşık 784.000 kilometrekare olan toplam arazisinin **1/3'**üne tekabül eden yaklaşık 260.000 kilometrekaresi ekilebilir tarım arazisidir.

Yine bu alanın yaklaşık **1/3'**ünü oluşturan 85.000 kilometrekaresi de ekonomik olarak sulanabilir arazidir.

Burada önemli olan sulanabilir miktarın ne kadarının fiiliyatta sulanabildiğidir. Sulamada verimliliğin alt faktörleri; klasik sulama ve modern sulamadır ki bunlardan ikincisi birincisine kıyasla yaklaşık **2/3** oranında su tasarrufu sağlanmaktadır.

Türkiye'de suyun **3/4'**ünün tarımsal sulamada kullanıldığı dikkate alındığında modern sulamanın tercih edilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Hakeza su kısıtı yaşanan ülkemizde, suda tasarrufu artırmak kadar su ihtiyacı düşük bitkilerin üretilmesi de önemlidir.

Örnelemek gerekirse; su tüketimi yüksek olan tarım ürünlerinden mısır, yonca, ayçiçeği ve patates gibi ürünlerin havza bazında yeniden çerçevenmesi elzemdir.

Sonuç

Burada on madde halinde yazılan sorun/çözüm ikilisine çok tabii olarak eklenebilecek çok sayıda, hatta yüzlerce madde bulunabilir.

Türkiye zor bir coğrafyadadır. Doğudan batıya, kuzeyden güneye etrafı krizlerle, savaşlarla ve insan hakları ihlalleriyle doludur.

Ülkesini en çok seven, en çok çalışandır, yaptığı işin hakkını verendir ve daha fazla katma değer üretendir.

Eski Tarım Bakanlarımızdan birsinin sıkça vurguladığı üzere, **“üretim, üretim, üretim hatta inadına üretim”** olmazsa olmazımız olmalıdır.

Biliyoruz ki, tarım sanayiyle buluşmadığı takdirde **REFAH** gelişmez, refah gelişmez ve katmanlar arası uçurum artarsa huzur olmaz, huzur olmazsa ülkeler **BEKA** sorunu yaşar.

Onun için tarım üretimle desteklenmelidir ve **“Ülken İçin Üret”** umdesi slogan olmaktan çıkarılmalı ve gerçek hayatın öznesi yapılmalıdır...

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

2023 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Kooperatifçilik Kurumu Olağan Genel Kurulu

1. Toplantı: 9 Mart 2024 Cumartesi Saat: 11.00

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi A Blok Seminer
1 salonunda (Emniyet Mahallesi Muammer Yaşar Bostancı Caddesi No: 4
Beşevler / ANKARA) yapılacaktır.

Çoğunluk sağlanamaması durumunda;

2. Toplantı: 16 Mart 2024 Cumartesi Saat: 11.00 de aynı adreste tekrar yapılacaktır.
Üyelerimize duyurulur.

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİM VAKFI

2023 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Olağan Genel Kurulu

1. Toplantı: 9 Mart 2024 Cumartesi Saat: 12.30

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi A Blok Seminer
1 salonunda (Emniyet Mahallesi Muammer Yaşar Bostancı Caddesi No: 4
Beşevler / ANKARA) yapılacaktır.

Çoğunluk sağlanamaması durumunda;

2. Toplantı: 16 Mart 2024 Cumartesi Saat: 12.30'da aynı adreste tekrar yapılacaktır.
Üyelerimize duyurulur.

Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2024 YIL: 90 SAYI: 1046 ISSN: 1300-1450

9 771300 145005